

Pieśń wajdeloty. Rola poety i poezji w *Konradzie Wallenrodzie*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Alina Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn 1986*, Warszawa 1986, s. 74.
- Źródło: Eligiusz Szymanis, *Czym zawinił Konrad Wallenrod? Wallenrodyzm wobec absolutyzmu*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 2002, nr 37, s. 61.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Kraków 2019, s. 27–29.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Kraków 2019, s. 38–39.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Kraków 2019, s. 54.

Pieśń wajdeloty. Rola poety i poezji w *Konradzie Wallenrodzie*

Poezja

Źródło: domena publiczna.

Romantycy, zafascynowani ludowością i kulturą średniowiecza, często wprowadzali do swoich dzieł postacie wędrownych śpiewaków, poetów i bardów. Adam Mickiewicz ukazuje w *Konradzie Wallenrodzie* litewskiego wajdelotę Halbana. Niezwykle znaczenie tej postaci podkreśla Alina Witkowska, badaczka romantyzmu, która stwierdza, że

” Alina Witkowska

Mickiewicz. Słowo i czyn 1986

[*Konrad Wallenrod*] bez postaci Halbana, kończący się śmiercią tytułowego bohatera, byłby jedną z bardziej pesymistycznych opowieści o doli ludzkiej ofiarowanej historii na całopalenie.

Poematem o średniowiecznym kamikadze.

Źródło: Alina Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn 1986*, Warszawa 1986, s. 74.

Twoje cele

- Określisz rolę Halbana w życiu głównego bohatera *Konrada Wallenrod*.
- Zinterpretujesz tekst kultury – ilustrację do powieści poetyckiej *Konrad Wallenrod*.
- Scharakteryzujesz romantyczną koncepcję poety i poezji.
- Wskażesz w utworze środki artystyczne i wyjaśnisz ich funkcje.

Przeczytaj

Upolitycznienie romantycznego poety

Konrad Wallenrod to utwór przedstawiający nową wizję poezji i powinności poety. Jak zauważa Eligiusz Szymanis:

” Eligiusz Szymanis

Czym zawinił Konrad Wallenrod? Wallenrodyzm wobec absolutyzmu

Od czasu, kiedy z wybuchem powstania listopadowego słowo stało się ciałem, a Wallenrod –

Belwederem” nikt właściwie nie miał wątpliwości, że wydana w 1828 roku w Petersburgu powieść poetycka Adama Mickiewicza wyznaczyła zasadniczą cezurę w literaturze polskiego romantyzmu. Od *Konrada Wallenroda* romantyczny twórca przestawał być egocentrykiem analizującym subtelności własnego niespełnionego uczucia, a zaczynał wyznaczać drogi do niepodległości. Za sprawą tego utworu literatura romantyczna wchodziła w fazę upolitycznienia, która zapewniła jej trwałe miejsce w kształtowaniu tożsamości narodowej. [...] *Konrad Wallenrod* pierwszy dał wyraz owemu patriotyzmowi, jaki zrodziło załamanie i zduszenie życia narodowego – patriotyzmowi niewoli. W tym na terenie duchowych

Pocztówka z ilustracją do *Konrada Wallenroda*

Źródło: domena publiczna.

dziejów Polski epokowe znaczenie poematu, w którego słownictwie wyraz „[wieszcz](#)” po raz pierwszy wysunął się na stanowisko przodujące – i od którego zaczyna się okres poezji wieszczej. Wznowił on dynamikę tyrteuszową, którą w powrocie żołnierskiego marszu tętniła *Pieśń legionów*, wznowił bolesność elegii patriotycznej z czasu rozbiorów – i zainicjował poezję insurekcyjną, niemilknącą potem przez dziesięciolecia. Literaturze światowej dał *Konrad Wallenrod* pod szatą pozorną bajronizmu jego przewycięzenie: ideę solidaryzowania się wielkiej jednostki romantycznej z narodem. [...] Dał hymn płomienny na cześć ofiarnej miłości ojczyzny i na cześć twórczej poezji narodowej.

Źródło: Eligiusz Szymanis, *Czym zawinił Konrad Wallenrod? Wallenrodyzm wobec absolutyzmu*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 2002, nr 37, s. 61.

Poeta – strażnik narodowej tożsamości

W powieści poetyckiej *Konrad Wallenrod* Adam Mickiewicz przedstawił losy tytułowego bohatera, którego działania wspierają dwie bliskie mu osoby: ukochana Aldona oraz litewski pieśniarz Halban. Rola Aldony polega przede wszystkim na milczącym poparciu poświęcenia i wielkiej idei Konrada, Halban natomiast aktywnie wpływa na głównego bohatera, przyjmując rolę jego przewodnika i nauczyciela. Halban – litewski [wajdelota](#), ludowy poeta, opiewający ojczyznę i zagrzewający do czynu, staje się uosobionym głosem powinności, przed którą stanął główny bohater utworu. Reprezentuje on dziejową konieczność, a jednocześnie cały czas kształtuje osobowość i świadomość Konrada. W okresie młodości głównego bohatera wajdelota zaszczepia w Konradzie tożsamość narodową i uczucia patriotyczne. Z czasem zaczyna zagrzewać go do działania i określonych postaw. Konrad skarży się, że „mściwy Halban” nie daje mu wytchnienia, że „umie przygasłą chęć zemsty rozdmuchać” – cały czas wywiera na głównego bohatera wpływ. Wielki mistrz krzyżacki i litewski wajdelota działają jak swoisty tandem – to słowa poety inspirują Konrada i pchają go do czynu. Co więcej, to dzięki Halbanowi czyny Wallenroda zostaną zapamiętane. Wajdelota może podarować Konradowi nieśmiertelność rozumianą jako pośmiertna sława zapisana w pieśni. Powieść poetycka Adama Mickiewicza odwołuje się zatem do

modelu poezji zaangażowanej, [tyrtejskiej](#), a jednocześnie ukazuje poetę jako strażnika narodowej tożsamości i tradycji.

Pocztówka z ilustracją do *Konrada Wallenroda*

Źródło: domena publiczna.

Słownik

tyrteizm

prąd literacki w poezji patriotycznej, zagrzewający do walki, opiewający czyny bohaterskie, którego nazwa ma rodowód antyczny, wywodzi się od greckiego poety Tyrteusza, tworzącego utwory nawołujące do bezkompromisowej walki za ojczyznę

wajdelota

(pruskie *waidlemai* – wróżymy, czarujemy, czynimy gusła) – określenie, którym nazywano wieszczków, niższych kapłanów, guślarzy, wróżbitów i bardów pogańskiej Litwy

wieszcz

(łac. *poeta vates* – obdarzony przez bogów zdolnością przewidywania przyszłości)
– natchniony poeta, poeta prorok. Określenie zyskało szczególne znaczenie w okresie romantyzmu, wiążąc się z koncepcją roli poety jako duchowego przywódcy narodu

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania, a następnie scharakteryzuj rolę Halbana w utworze *Konrad Wallenrod*.

Polecenie 2

Na podstawie nagrania omów romantyczną koncepcję literatury narodowej.

Źródła: [1] Eligiusz Szymanis, *Czym zawinił Konrad Wallenrod? Wallenrodyzm wobec absolutyzmu*, „Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 2002, nr 37, s. 63–64.

[2] Eligiusz Szymanis, „*Konrad Wallenrod*” w *ewolucji światopoglądu poetyckiego*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Na podstawie wiedzy o utworze Adama Mickiewicza i podanej ilustracji omów rolę, jaką w życiu Konrada Wallenroda odgrywał Halban.

Michał Elwiro Andriolli, *Alf i Halaban*, 1895

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Przypisz do wskazanych bohaterów podane niżej hasła, a następnie wyjaśnij, w jaki sposób pozwalają one scharakteryzować obie postaci.

Ćwiczenie 3

Na podstawie podanego fragmentu utworu Adama Mickiewicza scharakteryzuj wpływ, jaki według Konrada wywierają na słuchacza pieśni wajdeloty.

” Adam Mickiewicz

Konrad Wallenrod

[...]

Znam ja was!...Każda piosnka wajdeloty
Nieszczęście wróży jak nocnych psów wycie:
Mordy, pożogi wyśpiewać lubicie,
Nam zostawiacie – chwałę i zgryzoty...
Jeszcze w kolebce, wasza pieśń zdradziecka
Na kształt gadziny obwija pierś dziecka
I wlewa w duszę najsroźsze trucizny,
Głupią chęć sławy i miłość ojczyzny!...
Ona to idzie za młodzieńcem w ślady,
Jak zabitego cień nieprzyjaciela;
Zjawia się nieraz w pośrodku biesiady,
Aby krew mieszać w puchary wesela.
Słuchałem pieśni... zanadto, niestety!...
Stało się, stało... Znam cię zdrajco stary!
Wygrałeś!...Wojna, tryumf dla poety!
Dajcie mi wina, spełnią się zamiary!

Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Kraków 2019, s. 38–39.

Ćwiczenie 4

Z podanego fragmentu *Pieśni Wajdeloty* wypisz cytaty, które zilustrują podane twierdzenia.

” Adam Mickiewicz

Konrad Wallenrod

Pieśni Wajdeloty

[...]

O wieści gminna ! Ty arko przymierza
Między dawnymi i młodszymi laty:
W tobie lud składa broń swego rycerza,
Swych myśli przedzę i swych uczuć kwiaty.
Arko! tyś żadnym niezłamana ciosem,
Póki cię własny twój lud nie znieważy;
O pieśni gminna, ty stoisz na straży
Narodowego pamiątek kościoła,
Z archanielskimi skrzydłami i głosem —
Ty czasem dierzysz i miecz archanioła.

Płomień rozgryzie malowane dzieje,
Skarby mieczowi spustoszą złodzieje,
Pieśń ujdzie cało! Tłum ludzi obiega;
A jeśli podłe dusze nie umieją
Karmić ją żalem i poić nadzieją,
Ucieka w góry, do gruzów przylega
I stamtąd dawne opowiada czasy...

[...]

Słuchałem piosnek. Nieraz kmieć stuletni,
Trącając kości [żelazem oraczem](#),

Stanął i zagrał na wierzbowej fletni
Pacierz umarłych; lub rymownym płaczem
Was głosił, wielcy ojcowie – bezdzietni.
Echa mu wtórzą. Ja słuchałem z dala.
Tym mocniej widok i piosnka rozżala,
Żem był jedynym widzem i słuchaczem.

Jako w dzień sądny z grobowca wywoła
Umarłą przeszłość trąba archanioła,
Tak na dźwięk pieśni, kości spod mej stopy
W olbrzymie kształty zbiegły się i zrosły.
Z gruzów powstają kolumny i stropy,
Jeziora puste brzmią licznymi wiosły
I widać zamków otwarte podwoje,
Korony książąt, wojowników zbroje,
Śpiewają wieszczce, tańczy dziewic grono –
Marzyłem cudnie – srodze mię zbudzono!

[...]

Gdybym był zdolny własne ognie przelać
W piersi słuchaczy i wskrzesić postaci
Zmarłej przeszłości; gdybym umiał strzelać
Brzmiącymi słowy do serca spółbraci,
Może by jeszcze w tej jedynej chwili,
Kiedy ich piosnka ojczysta poruszy,
Uczuli w sobie dawne serca bicie,
Uczuli w sobie dawną wielkość duszy
I chwilę jedną tak górnie przeżyli,
Jak ich przodkowie niegdyś całe życie.

Ćwiczenie 5

Wypisz z fragmentu *Pieśni Wajdeloty* przykłady wskazanych środków stylistycznych i omów ich funkcje.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, jak rozumiesz symboliczne porównanie pieśni narodowej do arki przymierza.

Ćwiczenie 7

Na podstawie podanego fragmentu *Konrada Wallenroda* omów rolę, jaką Adam Mickiewicz przypisuje poecie i jego twórczości.

” Adam Mickiewicz

Konrad Wallenrod

[...]

„Starcze! rozumiesz, co ten łoskot znaczy?

I czegoż myślisz? Masz nalaną czasę,

Moja wypita... Starcze, w ręce wasze!”

Halban poglądał w milczeniu rozpaczy:

„Nie, ja przeżyję – i ciebie, mój synu!...

Chcę jeszcze zostać, zamknąć tve powieki,

I żyć – ażebym sławę twego czynu

Zachował świata, rozgłosił na wieki.

Obieję Litwy wsi, zamki i miasta;

Gdzie nie dobiegę, pieśń moja doleci;

Bard dla rycerzy w bitwach, a niewiasta

Będzie ją w domu śpiewać dla swych dzieci;

Będzie ją śpiewać – i kiedyś w przyszłości

Z tej pieśni wstanie mściciel naszych kości!”

Źródło: Adam Mickiewicz, *Konrad Wallenrod*, Kraków 2019, s. 54.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij na podstawie *Konrada Wallenroda*, jaką funkcję pełni pieśń w życiu jednostki, a jaką – w życiu całego narodu.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: *Pieśń wajdeloty. Rola poety i poezji w Konradzie Wallenrodzie*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

4) wyjaśnia, w jaki sposób użyte środki retoryczne (np. pytania retoryczne, wyliczenia, wykrzyknienia, paralelizmy, powtórzenia, apostrofy, przerzutnie, inwersje) oddziałują na odbiorcę;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Lektura obowiązkowa

19) Adam Mickiewicz, Oda do młodości; wybrane ballady, w tym Romantyczność; wybrane sonety z cyklu Sonety krymskie oraz inne wiersze; Konrad Wallenrod; Dziady cz. III;

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- określi rolę Halbana w życiu głównego bohatera *Konrada Wallenrod*;
- zinterpretuje tekst kultury – ilustrację do powieści poetyckiej *Konrad Wallenrod*;
- scharakteryzuje romantyczną koncepcję poety i poezji;
- wskaże w utworze środki artystyczne i wyjaśnisz ich funkcje.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- metoda kosza i walizki;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;

- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zastanawiają się w domu nad rolą poezji i poety. Przygotowują się do dyskusji.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący wyświetla na tablicy i przybliża uczniom temat zajęć.
2. Nauczyciel inicjuje dyskusję na temat roli poezji i poety w życiu społeczeństwa. Po wymianie argumentów prosi uczestników zajęć o wysłuchanie audiobooka i ewentualne dodanie argumentów do dyskusji.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z sekcją „Przeczytaj” oraz fragmentami *Konrada Wallenroda* zamieszczonymi w sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie w parach rozwiązują zawarte w sekcji ćwiczenia. Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je w większych grupach, przygotowując spójną argumentację, którą zaprezentują na forum klasy. Po wyznaczonym czasie następuje wspólne omówienie zadań.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zawiesza na tablicy dwa plakaty z narysowanym koszem i walizką. Rozdaje uczniom po dwie karteczki samoprzylepne. Prosi, aby uczniowie zapisali na jednej z nich, przemyślenia, które zabiorą z sobą po zajęciach; na drugiej to, czego nie akceptują. Jedna osoba odczytuje zapisy zamieszczone przy walizce i koszu.
2. Nauczyciel odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Na podstawie nagrania z sekcji „Audiobook” oraz wiedzy z innych źródeł omów romantyczną koncepcję literatury narodowej.

Materiały pomocnicze:

- Eligiusz Szymanis, *Czym zawinił Konrad Wallenrod? Wallenrodyzm wobec absolutyzmu*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza” 2002, nr 37.
- Maria Janion, *O genezie „Konrada Wallenroda”*, „Pamiętnik Literacki” 1956, nr specjalny.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.